

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради
Бердянського державного
педагогічного університету

від 24 квітня 2019 року
(протокол № 9)

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ

ПРОГРАМА

обов'язкової навчальної дисципліни

підготовки бакалавра

(назва ступеня вищої освіти)

спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

(шифр і назва спеціальності)

**Бердянськ
2019 рік**

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:
Старший викладач Задворна О.В.

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету “18” квітня 2019 року, протокол № 6

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни «Економіка праці та соціально-трудові відносини» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітнього ступеня «бакалавр», галузі знань 07 Управління та адміністрування, спеціальності 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність.

Предметом навчальної дисципліни є вивчення економічних відносин на підприємстві з точки зору економіки праці, а також вивчення особливостей соціально-трудових відносин на підприємствах різної форми власності

Міждисциплінарні зв'язки: Вивченню дисципліни «Економіка праці та соціально-трудові відносини» передують вивчення таких дисциплін як «Економіка підприємства», «Економічна теорія», «Мікроекономіка». Після вивчення дисципліни «Економіка праці та соціально-трудові відносини» можна приступати до вивчення дисциплін «Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків», «Проектний аналіз» тощо.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою навчальної дисципліни «Економіка праці та соціально-трудові відносини» є можливість надати студентам деталізовану інформацію з проблематики формування економіки праці та соціально-трудових відносин на виробничих підприємствах та про особливості формування ринків праці в Україні та за її межами.

1.2. Основними завданнями дисципліни «Економіка праці та соціально-трудові відносини» є надання знань про базові положення економіки праці; прищеплення навичок використання інструментарію аналізу; формування у студентів знання закономірностей поведінки працівників в умовах виробництва, озброїти їх універсальним інструментарієм для прийняття обґрунтованих рішень щодо здійснення ефективного управління підприємством за умов обмежених трудових ресурсів і наявності альтернативних можливостей.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких компетентостей:

ЗК 2. Здатність застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях.

ЗК 11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

СК 6. Здатність здійснювати діяльність з дотриманням вимог нормативно-правових документів у сфері підприємницької, торговельної та біржової діяльності.

Та демонструвати такі результати навчання:

ПРН6. Вміти працювати в команді, мати навички міжособистісної взаємодії, які дозволяють досягати професійних цілей.

ПРН8. Застосовувати одержані знання й уміння для ініціювання та реалізації заходів у сфері збереження навколишнього природного середовища і здійснення безпечної

діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур Північного Приазов'я.

ПРН9. Знати вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної і правової держави.

ПРН11. Демонструвати базові й структуровані знання у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності для подальшого використання на практиці в контексті розвитку економіки Північного Приазов'я.

ПРН13. Використовувати знання форм взаємодії суб'єктів ринкових відносин для забезпечення діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 6/180 (кредитів ЄКТС/години).

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1 Об'єкт, предмет та завдання дисципліни «Економіка праці та соціально-трудова відносина»

Праця, як об'єкт вивчення дисципліни «Економіка праці в організації». Предмет та завдання дисципліни.

Тема 2 Населення та трудові ресурси суспільства.

Населення та його характеристики. Трудові ресурси та управління ними. Трудовий потенціал. Баланс трудових ресурсів. Особливості трудових ресурсів у Північному Приазов'ї.

Тема 3 Ринок праці та його регулювання

Поняття ринку праці, його елементи та функції. Структура, типи та сегменти ринка праці. Моделі ринка праці. Ринок праці у Запорізькій області та Північному Приазов'ї.

Тема 4 Зайнятість населення

Поняття та види зайнятості населення. Безробіття та його види. Регулювання зайнятості населення. Зайнятість населення в Північному Приазов'ї.

Тема 5 Планування праці

Поняття праці, творчості, трудової діяльності. Праця в різних типах економіки. Праця, як основний фактор виробництва.

Показники використання праці та їх планування. Система показників продуктивності праці та їх планування.

Тема 6 Організація праці

Сутність та завдання організації праці. Поділ та кооперація праці на підприємстві. Організація та обслуговування робочих місць. Регламентація умов праці

Тема 7 Продуктивність та ефективність праці

Продуктивність як показник ефективності праці. Показники та методи вимірювання продуктивності праці. Чинники які впливають на продуктивність та резерви

підвищення продуктивності. Мотивація праці працівників як фактор підвищення її продуктивності

Тема 8 Політика доходів на підприємстві

Доходи населення, їх структура та політика у сфері доходів. Заробітна плата, її соціально-економічна сутність. Роль держави у формуванні доходів та регулюванні заробітної плати. Доходи населення у Північному Приазов'ї.

Тема 9 Оплата праці та регулювання оплати праці працівників

Принципи та складові елементи організації заробітної плати. Договірне регулювання заробітної плати. Тарифне нормування оплати праці. Системи винагороди за працю. Відрядна форма оплати праці. Почасова оплата праці. Оплата праці в бригадах. Оплата праці державних службовців. Особливості оплати праці працівників на підприємствах та організаціях Північно Приазов'я.

Тема 10 Механізм функціонування соціально-трудова відносин

Соціально-трудова відносини та їх характеристика. Відчуження та справедливість - основні проблеми соціально-трудова відносин у суспільстві. Соціальний захист та його основні напрями у сфері праці. Особливості соціально-трудова відносин на підприємствах та організаціях Північно Приазов'я.

Тема 11 Соціальне партнерство

Соціальне партнерство - основа стійкості держави. Суть партнерства, переговори та трудовий конфлікт. Соціальне партнерство та регулювання трудових відносин.

Тема 12 Аудит сфери праці

Система трудових показників у сфері праці. Аналіз стану трудових ресурсів. Аналіз продуктивності праці та заробітної плати. Звітність та аудит сфери праці.

Тема 13 Вітчизняний та зарубіжний досвід регулювання соціально-трудова відносин
Дослідження проблем трудової сфери в умовах сучасного ринку. Моніторинг соціально-трудова сфери та його роль в регулюванні та вдосконаленні СТВ. Міжнародна організація праці (МОП) та її роль в регулюванні ринків праці та СТВ. Міжнародна міграція праці. Міжнародний досвід регулювання соціально-трудова відносин.

3. Рекомендована література

1. Бараник З. П. Функціонування ринку праці: статистична оцінка: Монографія. — К.: КНЕУ, 2007. — 392 с.
2. Болотіна Н. Б. Трудове право України: Підручник. — 5-те вид., перероб. і допов. — К.: Знання, 2008 — 432 с.
3. Глобальна економіка XXI століття: людський вимір: монографія / Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, А. М. Колот [та ін.]; За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Д. Г. Лук'яненка та д-ра екон. наук, проф. А. М. Поручника. — К.: КНЕУ, 2008.
4. Господарський кодекс України: Офіційний текст. — К.: Кондор, 2004. — 208 с.
5. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудова відносини: Підручник. — К.: Знання, 2004. — 535 с.

6. Економіка праці і соціально-трудова відносини: підручник / О. В. Шкільов та ін. ; за ред. О. В. Шкільова. Київ : Компринт, 2015. 749 с
7. Економіка праці й соціально-трудова відносини: навч. посіб. / І. Б. Скворцов та ін. ; за ред. І. Б. Скворцова. Львів, 2016. 268 с.
8. Економіка праці й соціально-трудова відносини: теоретичний курс: підручник / Черчик Л. М. та ін. ; за заг. ред. Л. М. Черчик. Луцьк, 2015. 413 с.
9. Економіка праці та соціально-трудова відносини: Навч.-метод. посібник / За заг. ред. проф. Качана Є. П. – Тернопіль: ТДЕУ, 2006. – 373 с.
10. Економіка праці та соціально-трудова відносини: підручник / [А.М. Колот, О.А. Грішнова, О.О. Герасименко та ін.]; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Колота. — К.: КНЕУ, 2009. — 711с.
11. Єсінова Н. І. Економіка праці та соціально-трудова відносини : навч.-метод. посіб. Харків, 2017. 189 с.
12. Закон України "Про колективні договори і угоди". – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3356-12>.
13. Закон України "Про оплату праці". – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=108%2F95-%E2%F0>.
14. Закон України "Про організації роботодавців". – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2436-14>.
15. Закон України "Про охорону праці". – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3356-12>.
16. Закон України "Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)". – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=137%2F98-%E2%F0>.
17. Закон України "Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності". – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1045-14>.
18. Закон України "Про аудиторську діяльність" від 22.04.93 р. зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 23.
19. Закон України "Про зайнятість населення". – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/803-12>.
20. Закон України "Про затвердження Державної програми зайнятості населення на 2008–2011 роки" // Голос України. — 2008. — № 72. — 15 квіт.
21. Закон України "Про колективні договори і угоди" // Закони України. — К.: Ін-т законодавства, 1997. — Т. 6. — С. 5–10.
22. Закон України "Про підприємства в Україні" // Закони України. — К.: Ін-т законодавства, 1996. — Т. 1. — С. 310–331.
23. Закон України "Про соціальний діалог в Україні". – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2862-17>.
24. Закон України „Про власність" від 26 березня 1991 р // Голос України —1991 -7 лютого
25. Закон України „Про державну підтримку малого підприємництва" //Урядовий кур'єр -2000 —№217.
26. Закон України № 3687 - XII „Про охорону прав на винаходи і корисні моделі" від 15.12.1993 р // Відомості Верховної Ради України - 1994 - № 1

27. Збірник законів України про працю / Упоряд. Н. Б. Болотіна. — 2-ге вид., випр. і допов. — К.: Знання, 2008.
28. Калина А. В. Економіка праці: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. — К.: МАУП, 2004. — 274 с.
29. Калина А. В., Калініна С. П., Лук'янченко Н. Д. Менеджмент продуктивності — К.: МАУП, 2006.
30. Кодекс законів про працю в Україні від 10.12.71 № 322-У111 зі змінами, внесеними згідно з Указами Президії Верховної Ради УРСР, Законами УРСР, Законами України. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=322-08>.
31. Кодекс законів про працю України // Кодекси України: У 2 т. — К.: Ін Юре, 1997. — Т. 1. — С. 149–224.
32. Кодекс законов о труде Украины. Закон Украины об отпусках - Харьков. Одиссей, 1988 -207 с
33. Колот А. М. Глобалізація економіки та її вплив на соціально-трудова сферу // Україна: аспекти праці. — 2001. — № 3. — С. 23– 29.
34. Колот А. М. Соціально-трудова відносини: теорія і практика регулювання: Монографія. — К.: КНЕУ, 2003. — 230 с.
35. Колот А. М., Грішнова О. А., Герасименко О. О. та ін. Економіка праці та соціально-трудова відносини: підручник / За наук. ред. А. М. Колота. — К.: КНЕУ, 2009. — 494 с.
36. Колот А.М. Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу: Навч. посібник - К. КНЕУ, 1998 - 224 с
37. Комарницький І. М., Комарницька Г. О., Економіка праці та соціально-трудова відносини: підручник. Хмельницький, 2016. 423 с.
38. Конвенції і рекомендації, прийняті Міжнародною Конференцією праці, 1919–1956. — Т. 1. — Женева: Міжнародне бюро праці, 1991.
39. Конвенції і рекомендації, прийняті Міжнародною Конференцією праці, 1957–1990. — Т. 2. — Женева: Міжнародне бюро праці, 1991.
40. Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці. — Женева: Міжнародне бюро праці, 1999. — Т. 1, 2. — 1560 с.
41. Конвенція МОП „Про сприяння зайнятості та захист від безробіття" №168 від 23 червня 1998 р // Вщомості Верховної Ради України - 1998 -№ 7
42. Конституція України (Основний Закон). Приинята на п'ятій сесії ВРУ 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України-1996 -№30
43. Людський розвиток в Україні: 2004 рік. Щорічна науковоаналітична доповідь / За ред. Е. М. Лібанової. — К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України: Держкомстат України,
44. Мельник С., Коропець П. Оцінка якості трудового життя на виробничому рівні: методичні підходи // Україна: аспекти праці. — 2007. — № 5. — С. 3–10.
45. Мерзляк А.В., Михайлов С.П., Корецький М.Х., Михайлова Г.О. Економіка праці і соціально-трудова відносини: Навч.посібник/під ред. Є.П.Михайлова. - К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 240с.
46. Методичні рекомендації з розробки внутрішньовиробничих тарифних умов організації оплати праці працівників госпрозрахункових підприємств та організацій

- виробничої сфери: Затв. на- 491 казом Міністерства праці та соціальної політики України від 25 грудня 2003 р. № 348.
47. Обеспечение достойного труда в Европе и Центральной Азии: Доклад Ген. директора 8-му Европейскому региональному совещанию Международного бюро труда. — Междунар. организация труда, 2009. — Т. 1, 2.
48. Онікієнко В. В., Ткаченко Л. Г., Ємелянєнко Л. М. Розвиток ринку праці України: тенденції та перспективи / За ред. В. В. Онікієнка. — К.: РВПС України, 2007. — 286 с.
49. Осовий Г. В., Жуков В. І, Руденко В. М., Семеніхін В. О. Соціально-трудові відносини: питання теорії та практики в Україні: Навч. посіб. — К.: АПСВ, 2005.
50. Посилкіна О. В., Братішко Ю. С., Кубасова Г. В. Економіка праці та соціально-трудові відносини : практикум для студентів економічних спеціальностей. Харків, 2018. 186 с.
51. Постанова Кабінету Міністрів України “Про концепцію побудови національної статистики України та Державної програми переходу до міжнародної системи обліку та статистики” від 4 травня 1993 р. № 326.
52. Про єдині тарифи умови оплати праці. Постанова Кабінету Міністрів України від 02.02.93 р. № 74.
53. Про затвердження порядку проведення компенсації громадянам втрати частини грошових доходів у зв’язку з порушенням термінів її оплати.- Постанова КМУ від 21.02.2002 року № 159.
54. Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року // Уряд. кур’єр. — 2002. — 28 груд. — № 244.
55. Про сприяння зайнятості і захисут від безробіття: Конвенція МОП від 21 червня 1988 р. № 168.
56. Рекомендації щодо визначення заробітної плати працюючих залежно від особистого внеску працівника в кінцеві результати роботи підприємства: Затв. наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 31 березня 1999 р. № 44.
57. Романюк М. Д. Методологія і практика регулювання міграційного руху населення за умов перехідної економіки: Автореф. дис. ... канд. екон. наук. — К., 2000.
58. Туманова С. В. Государственное регулирование национального рынка рабочей силы: институциональные предпосылки и направления развития: Монография. — Донецк. 2008. — 454 с.
59. Український ринок праці: особливості розвитку та ефективність функціонування: Кол. монографія / За ред. д-ра екон. наук, проф. І. Л. Петрової. — К., 2009.
60. Черенко Л. М. Проблеми бідності в Україні: методи визначення та напрями подолання: Автореф. дис. ... канд. екон. наук. — К., 2000.
61. Шаульська Л. В. Стратегія розвитку трудового потенціалу України: Монографія. — Донецьк: ІЕП НАН України, 2005.
62. Шевченко Л. С. Ринок праці: сучасний економіко-теоретичний аналіз: Монографія. — Харків, 2007. — 336 с.
63. Щокін Г. В. Національне питання відродження // Персонал. — 2001. — № 2.
64. Якість трудового потенціалу та управління трудовою сферою в Україні: соціальна експертиза: Монографія / О. І. Амоша, О. Ф. Новікова, В. П. Антонюк, Л. В.

Шаульська та ін. / НАН України, Ін-т економіки промисловості. — Донецьк, 2006. — 208 с.

4. Методи навчання:

лекція, практичні: вправи, дослідні роботи, розрахункові роботи, обговорення, метод письмового, тестового контролю.

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання екзамен.

6. Система оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
65-89	добре		BC (добре)
50-64	задовільно		DE (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

